

تاریخ ایل بالاوند

مؤلف:

مادی اسفندیاری

سرشناسه	: اسفندیاری هادی، ۱۳۴۱
عنوان و نام پدیدآور	: تاریخ ایل بالاوند / تألیف: هادی اسفندیاری
مشخصات نشر	: تهران، آرون، ۱۳۹۸ [ویراست ۲]
مشخصات ظاهری	: ۳۸۰ ص.
شابک	: ۷ - ۷۴۱ - ۲۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: چاپ قبلی: آرون، ۱۳۹۷ (۳۳۴ صفحه)
موضوع	: بالاوند - ایلات و عشایر - ایران - لرستان
موضوع	: Balavand (Iranian people)- Nomads- Iran- Lorestan
رده‌بندی کنگره	: DSE ۷۲
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۵ / ۹۷۵۲۵
شماره کتابخانه ملی	: ۵۱۹۲۰۰۲

انتشارات آرون

تاریخ ایل بالاوند

تألیف: هادی اسفندیاری

ناشر: انتشارات آرون

ویراستار: خواجه دهی

ویرایش دوم، چاپ اول: ۱۳۹۸

چاپ صدف: ۱۱۰۰ نسخه

۶۲۰۰۰ تومان

نشانی: میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان وحید نظری،

نرسیده به خیابان منیری جاوید، پلاک ۱۰۵، واحد ۳ تلفن: ۵۱ - ۶۶۹۶۲۸۵۰

ایمیل: Arvannashr@yahoo.com وبسایت: www.Arvannashr.ir

فهرست مطالب

۱۱.....	پیشگفتار
---------	----------

بخش اول

۱۷.....	تعریف ایل
۱۷.....	عشایر
۱۸.....	طایفه
۱۸.....	تیره
۱۸.....	دودمان
۱۸.....	خانواده
۱۹.....	لرستان
۲۱.....	وجه تسمیه لر
۲۴.....	دلفان
۲۵.....	پیشینه تاریخی دلفان
۲۶.....	کوه دشت
۲۸.....	هلیلان
۲۹.....	وجه تسمیه هلیلان
۳۱.....	پیشینه تمدن در هلیلان
۳۴.....	رودخانه سیمره
۳۵.....	رودخانه چرمان
۳۵.....	زردلان
۳۶.....	ناهمواری‌ها
۳۶.....	دشت‌ها
۳۶.....	جنگل‌ها
۳۷.....	مراتع و چراگاه‌ها
۳۷.....	عشایر
۳۸.....	آثار باستانی و حفاری در زردلان

۳۹.....	اماکن مذهبی زردلان.....
۳۹.....	وجه تسمیه زردلان.....
۴۰.....	وجه تسمیه حمام لان.....
۴۰.....	کوه کاژور.....
۴۱.....	داور یا سیاه چادر.....
۴۱.....	تخته داوار.....
۴۲.....	ستون یا سوین.....
۴۲.....	چیت یا چیخ.....
۴۳.....	زمگه یا زمستان گام.....
۴۳.....	کولا.....

بخش دوم تبارشناسی ایل بالاوند

۴۵.....	تبارشناسی.....
۴۵.....	الف: قوم بالایان پیش از اسلام.....
۴۸.....	ب: بالایان دوره اسلامی.....
۵۲.....	وجه تسمیه شهرستان دزفول.....
۵۳.....	ردپای تاریخی بالایان در جغرافیای ایران.....
۵۴.....	ردپای تاریخی بالایان در ترکیه.....
۵۵.....	ردپای بالایان در هند.....
۵۶.....	وجه تسمیه قوم لک.....
۶۰.....	تبارشناسی بزرگ طایفه هوتی.....
۶۰.....	سلسله هوتکیان.....
۶۱.....	ایل بیرانوند.....
۶۱.....	سلسله قراقویونلو.....
۶۴.....	جمع بندی و نتیجه گیری درباره وجه تسمیه قوم (لک).....

بخش سوم

۶۵.....	طوایف ایل بالاوند.....
۶۹.....	جمعیت بالاوند.....
۷۰.....	طایفه بهمنیاروند.....
۷۵.....	طایفه اختیاروند یا بختیاروند (بالاوند گشان).....

۷۷.....	معصوم بگ کریمی بالاوند.....
۸۴.....	طایفه خلف وند بالاوند.....
۸۹.....	طایفه لروند بالاوند.....
۸۹.....	وجه تسمیه لروند.....
۹۳.....	سردار یار محمدخان زردلانی.....
۱۰۲.....	طایفه داجیوند.....
۱۰۵.....	موقعیت طایفه داجیوند.....
۱۰۵.....	خصوصیات داجیوندها.....
۱۱۱.....	طایفه کاوه وند (کاوشن بالاوند).....
۱۱۲.....	تیره رحموش.....
۱۱۳.....	طایفه عبدالله (عول بالاوند).....
۱۱۷.....	طایفه رضا.....
۱۱۸.....	طایفه بالاوندهای اسداباده در رستا شیرزلی.....
۱۲۷.....	طایفه دولتمندان بالاوند (ایل سنجابی).....
۱۲۸.....	تیره زین الدین خان یا (زینگه).....
۱۲۸.....	تیره علی نظر.....
۱۲۹.....	چگونگی نام گذاری بالاوندهای مهاجر بنام دولتخان.....
۱۲۹.....	مشارکت طایفه دولتمندان سنجابی در جنگ های ایل و فرا ایل.....
۱۳۱.....	استقلال ایل سنجابی.....
۱۴۷.....	طایفه پیر احمدوند.....
۱۴۷.....	وجه تسمیه پیر احمد.....
۱۵۶.....	طایفه آهنگرها یا آسنگرهای بالاوند.....
۱۵۷.....	زبان و گویش آهنگرها.....
۱۶۰.....	طایفه بان سیری کلهرهای بالاوند.....
۱۶۵.....	دراویش بابابزرگ.....
۱۶۶.....	طایفه شیراوند بالاوند.....
۱۶۸.....	شیراوندهای بالاوند.....
۱۷۲.....	طایفه بالاوند روستای دول گلاب هندمینی.....
۱۷۹.....	طایفه بالیاوی کهگیلویه و خوزستان.....
۱۷۹.....	تبارشناسی طایفه بالیاوی.....
۱۸۲.....	طایفه شهلای بُر.....
۱۸۲.....	طایفه بالویی مقیم ساری.....
۱۸۳.....	طایفه پیامنی بالاوند ساکن لرستان.....
۱۸۳.....	وجه تسمیه پیامنی.....

۱۸۵.....	محمد هیرو (یادمش) پیامنی
۱۸۷.....	پیامنیها در جنگ جهانی اول
۱۸۷.....	پیامنیها در جنگ جهانی دوم
۱۸۸.....	تیره‌ها و شاخه‌های پیامنی
۱۹۰.....	شهدای پیامنی
۱۹۰.....	کارکنان نظامی طایفه پیامنی
۱۹۰.....	روحانیون طایفه پیامنی
۱۹۱.....	مستولین طایفه پیامنی
۱۹۶.....	طایفه کر معبد
۱۹۷.....	تبارشناسی روسای چمژاب
۱۹۸.....	خلاصه‌ای از تبعید طایفه اولاد به شهرستان ساوه
۲۰۵.....	طایفه بالوی دمنراز
۲۰۸.....	رد پای تاریخی سندس
۲۰۹.....	وازرو
۲۰۹.....	تبارشناسی طایفه وازرو
۲۱۱.....	طایفه صادقی
۲۱۱.....	طایفه محمدی
۲۱۱.....	طایفه باتولی
۲۱۲.....	تبارشناسی باتولی
۲۱۲.....	طایفه بتوندی
۲۱۳.....	طایفه بهتوئی
۲۱۳.....	ایل سوره میری
۲۱۸.....	طوایف سوره میری‌ها
۲۲۱.....	منابع مباحث ایل سوره میری

بخش چهارم

۲۲۳.....	معرفی خاندان اسفندیاری و سرگذشت برخی از بزرگان این خاندان
۲۵۰.....	خلیفه شاه نظر «شاه نزار» سال (۲۰۸ هـ. ق)
۲۵۱.....	سلیمان خان سال ۳۸۵ هـ. ق
۲۵۱.....	حسین خان کرد جنوب
۲۵۴.....	سلسله والیان قلعه تُل
۲۵۶.....	داوود خان حاکم کلیایی
۲۵۸.....	امیر قائد زین‌الدین خان اول

۲۵۸.....	رضاخان.....
۲۶۰.....	سابقه تاریخی ایل بالاوند به روایت بزرگان ایل.....
۲۶۱.....	انگیزه و گونه کوچ ایل کارزینن از دلفان به کارگاه و شاهراه.....
۲۶۳.....	شکست کریم خان زند رفتن وی به کارگاه و شاهراه.....
۲۶۶.....	سفر بالاخان به مرکز قدرت کریم خان زند.....
۲۶۹.....	بازگشت میربالاخان از شیراز.....
۲۷۱.....	ویژگی‌های میربالاخان دوم.....
۲۷۲.....	لطفعلی خان دلفانی برادر باله خان دوم.....
۲۷۲.....	عالیجاه صفی قلی خان بالاوند.....
۲۷۳.....	حدود زردلان در ایام زعامت عالیجاه صفی قلی خان.....
۲۷۴.....	عالیجاه اسماعیل خان (دوم) بالاوند.....
۲۸۴.....	عالیجاه اسفندیار خان بالاوند.....
۲۸۹.....	عالیجاه حیدر علی خان بالاوند.....
۲۹۷.....	عالیجاه لطفعلی خان سردار افغان.....
۳۰۲.....	خبر کشته شدن حیدر علی خان و فرزندش به لطفعلی خان.....
۳۰۳.....	نقش لطفعلی خان بالاوند در به قدرت رسیدن حسین قلی خان والی پشت کوه ایلام.....
۳۱۰.....	فرزندان لطفعلی خان.....
۳۱۱.....	عالیجاه آزاد خان سیف لشگر اسفندیاری بالاوند معروف به (آزی).....
۳۲۱.....	کشته شدن آزادخان به دست نوکرش.....
۳۲۱.....	عالیجاه رستم خان اسفندیاری بالاوند.....
۳۲۳.....	عالیجاه محب علی خان معتمد السلطان سهام لشگر.....
۳۳۰.....	فرزندان محبعلی خان.....
۳۳۰.....	قصیده‌ای از شیرخان.....
۳۳۱.....	ابیاتی از اشعار منصورخان در جواب شیرخان.....
۳۳۲.....	حسین قلیخان اسفندیاری (حُسی).....
۳۳۴.....	محمودخان اسفندیاری (محمودی صمصام‌السلطان).....
۳۳۵.....	جنگ باغ شاه.....
۳۳۷.....	دعوت والی پشت کوه از محمودی صمصام السلطان.....
۳۳۹.....	خان احمدخان اسفندیاری بالاوند.....
۳۴۲.....	رزم‌آرا و اقدامات او در منطقه زردلان بالاوند.....
۳۴۶.....	مأموریت رزم‌آرا در کوه دشت.....
۳۵۲.....	امامقلی خان اسفندیاری بالاوند.....
۳۵۵.....	پایان حکومت قاجار و روی کار آمدن رضاشاه پهلوی.....
۳۵۹.....	حاج ماشاءالله خان اسفندیاری بالاوند.....

- علیرضا خان ابوقداره ملقب به شهاب الدوله ۳۶۱
- عبدالحسین خان ابوقداره ۳۶۴
- ابهاماتی درباره املاک هلیلان ۳۶۷
- متوفیان دودمان بالا خان به خاک سپرده شده در گورستان روبره زردلان ۳۷۰
- متوفیان نوادگان بالاخان مدفون قبرستان زمین بور گشان ۳۷۱
- متوفیان نوادگان بالاخان مدفون در قبرستان داجیوند ۳۷۲
- فهرست نام اماکن ۳۷۳
- منابع و مآخذ ۳۷۷

پیشگفتار

به نام خداوند بخشنده و مهربان که به ما هستی بخشید و ما را از نعمت‌های بی‌شمار خود برخوردار ساخت.

روزی که به نگارش تاریخ ایل بالاوند دست زدم، نظرم آن بود که ریشه و اصل و تبار ایل خود را شناسایی نمایم، همه‌وقت در جستجوی اصل و نسب ایل خود در لابه‌لای تاریخ بودم. ذوق و علاقه حمی‌آوری مطالب و نوشتن کتاب در درونم چنان ریشه زده بود که نوشتن را بر خود می‌چون یک فریضه واجب می‌دانستم، ناگزیر برای پیدا کردن شناخت از گذشته‌ی ایل و تاریخ بایست تاریخ ایران و سرگذشت ایلات و طوایف را بررسی نمایم. تارد و نشانی از ایل خود یابم به فراست دریافتم تاریخ ایلات ایران، تاریخ ایران است، نگاهی به تاریخ کشور ما این نکته را روشن می‌کند، بدون بررسی تاریخ اقوام، ایلات و عشایر به درستی نمی‌توان تاریخ ایران را شناخت.

در هر روزگاری از تاریخ کشور یکی از ایلات که نیرومندتر است، گران بوده قدرت سیاسی را به دست آورده است؛ مانند، ایلات صفویه، افشاریه، زندیه، قاجار و ... ایلات به انگیزه آمادگی دائمی برای کوچ، دارای انضباط شبه‌نظامی بودند. همین انضباط و آمادگی جنگی آنان را تبدیل به یک اردوی نظامی کرده بود. در جامعه ایلایاتی بر پایه مناسبات عشیره‌ای اطاعت‌پذیری محض از رؤسایشان و از سویی داشتن نیروی مسلح، از ضروریات زندگی ایلی بوده است و در اختیار داشتن این دو مؤلفه، دو اهرم قدرت را برای سران ایلات و عشایر فراهم می‌نمود. مطالعات تاریخ ایلات ایران نشان می‌دهد که ایلات در سیاست داخلی کشور دارای نفوذ بوده و نقش مهمی را در به وجود آمدن سلسله‌ها بازی می‌کرده‌اند و این امر گاهی انگیزه‌ای شده است که به فرمان شاهان وقت و سیاست کشور، دسته‌هایی از سرزمین خود کوچ داده شده و در سرزمینی جدید

به زندگی بپردازند. پراکنش ایلات و عشایر در پهنه جغرافیایی ایران یکسان نبوده و چه بسا مناطقی که در گذشته از توده انبوه جمعیت عشایری برخوردار بوده و امروزه به انگیزه رشد پرشتاب شهرنشینی یا برگرداندن اراضی به کاربری‌های صنعتی، کشاورزی و ... از شمار توده مردم عشایری در این مناطق کاسته شده است با این حال مناطقی از کشور به خصوص رشته‌کوه‌های زاگرس و به‌ویژه بخش‌های گسترده‌ای از زاگرس مرکزی هنوز هم پهنه کوچ و استقرار شمار بسیاری از ایلات و طوایف عشایری است. بخش بزرگ این پهنه در مناطق غرب و جنوب ایران و رشته‌کوه‌های زاگرس است که دارای آب‌وهوای مرطوب و چراگاه‌های کم‌وبیش غنی که بیش از شش میلیون هکتار جنگل‌ها، بلوط، بادام‌کوهی و پسته جنگلی است. ویژگی طبیعی یادشده انگیزه‌ای شده است که ایلات و عشایر بسیاری در این سرزمین پراکنده باشند وجود ارتفاعات سرسبز و خنک در کنار دره‌های پر آب و جنگلی و دشت‌های خوش آب‌وهوا و کم‌وبیش گرم در گسره‌های نزدیک، زندگی کوچ‌نشینی در چارچوب یک سرزمین محدود را فراهم می‌ساخت.

در زمان گذشته عشایر در شمال غربی بخش زاگرس در گستره‌ی استان‌های آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه و ایلام پراکنده شده‌اند.

امروزه برخی از آن‌ها در نواحی دشتی کوه‌پایه‌ای منطقه اسکان یافته و به‌صورت نیمه کوچنده و رમે گردان و یا عشایر کوچنده به شیوه زندگی عشایری ادامه می‌دهند. ایلات لرستان به دو بخش لر و لک تقسیم شده و ایرت و طایف لک زبان در شمال و شمال غربی لرستان سکونت دارند و سرزمین لک‌نشین به‌صورت خط منحنی در دره‌های رودخانه سیمره میان بروجرد، نهاوند، خرم‌آباد، کرمانشاه و ایلام قرار گرفته است. ایل بالاوند ساکن در منطقه زردلان و هلیلان واقع در میان سه استان ایلام، لرستان و کرمانشاه است که در نوشتار ارائه شده به بررسی گذشته طوایف ایل یاد شده پرداخته شده است و اطلاعات منتشر شده دستاورد نزدیک به هفت سال پژوهش و بررسی و جمع‌آوری نوشتاری و شفاهی، گفتگو با ریش‌سفیدان و معمرین ایل و خواندن کتب گوناگون تاریخی، نشریات، سفرنامه‌ها و بازدیدهای نگارنده از مناطق گوناگون سکونت‌گاه طوایف ایل بالاوند در استان‌های کرمانشاه، ایلام، لرستان، همدان،

امیری در منطقه پشت کوه ایلام نتوانسته نقش بالاوندها را در رخداد‌های سیاسی و اجتماعی نادیده بگیرد. ایجاد پیوندهای گذشته چه از دید جنبه‌های حکومتی و چه پیوندهای سیاسی والیان و حکام که با این ایل داشته‌اند خود شایستگی و اقتدار این قوم و موقعیت ارتباطی جغرافیایی منطقه را اثبات می‌نماید.

مجموعه حاضر دارای چهار بخش است.

بخش نخست: توضیح گزیده از وضعیت جغرافیایی و تاریخی و رخداد‌های سیاسی عشایر لرستان و ایلام شامل کوه دشت، دلفان، هلیلان و زردلان.

بخش دوم: تبارشناسی ایل بالاوند و قوم لک.

بخش سوم: معرفی طوایف ایل بالاوند.

بخش چهارم: معرفی خاندان اسفندیاری و سرگذشت برخی از بزرگان این خاندان و بیان روایت‌هایی از بزرگان در ره تاریخ ایل بالاوند است.

نوشتار پیش رو مروری احاطی به صرف آشنایی طوایف و تیره‌ها و بیان سرگذشت برخی از بزرگان ایل بالاوند پرداخته سرگذشت بسیاری از بزرگان در آن نیامده که در مجالی دیگر به بیان آن می‌پردازیم.

بدیهی است، مدعی اینکه این نوشتار به گونه‌ای غنی انجام گرفته نیستیم و بی‌گمان دارای کمی و کاستی است و نیاز به کارهای گسترده دیگر دارد که امیدوارم جوانان مستعد و توانا در بررسی و تحقیقات خود به گونه‌ایست این مهم را به انجام برسانند و شاید این نوشتار آغازی و انگیزه‌ای برای پژوهش‌ها آتی باشد.

در پایان از همه گرامیانی که در به سرانجام رساندن این گزیده یاری نمودند. کمال تشکر را دارم با سپاس از کامران همتی زردلانی از طایفه بهم‌یاروند که چندین سال طی تحقیقات میدانی و گفتگو با بزرگان طوایف بالاوند در راه بالندگی نام ایل بالاوند زحماتی را متحمل شدند و همچنین از یونس بالیوی پژوهشگر در زمینه‌ی واژه‌شناسی و تاریخ مردم از طایفه بالیای مقیم کهگیلویه و خوزستان و آقایان حیدر علی‌خان حبیبی، علی‌اشرف اسفندیاری و مهندس فریدون حبیبی، حاج علی‌رضا آقایی و مشهدی علی‌اکبر حسینی که طی سفرهای متعدد به منطقه زردلان و هلیلان در راستا شناسایی و گفتگو با بزرگان طوایف زحمت همراهی و راهنمایی مرا متقبل

گردیدند و با آشنایی کامل به منطقه، اطلاعات ارزنده‌ای را در اختیارم قرار دادند. همچنین از همه بزرگان و معمرین طوایف ایل بالاوند در منطقه زردلان و هلیلان و در دیگر مناطق کشور استان لرستان، شهر درود (آقایان حاج فیض‌الله قائد رحمت، حاج عزت دالوند بخش زاغه پل هرو روستای کله جوب، شاه میرزا آبکتی دهستان قائد رحمت روستای علی‌آباد جوز علی پیامنی شهر درود، خانواده‌های دهقان و مهر پور شهر دورود و دیگر بزرگان طایفه پیامنی).

استان کرمانشاه ایل سنجابی، شهر قصر شیرین طایفه دولتمندان (آقایان جواد تیموری، ناصر مهدوی فر، رشید پای فشرده، فتح‌الله خسروی، علی پایمرد، علی داد ملکی و دیگر معمرین طایفه دولتمندان) و نیز از بالاوندهای استان ایلام شهرستان بدره از آقای حاج محمداسحاق صدیق و دیگر اهالی ساکن در روستا دول گلاب بدره، کمال تقدیر و تشکر را دارم از آقای احمد لطفی استاد دانشگاه و آقای فرشاد محمدزاده معلم آموزش و پرورش از ایل سورمیر ساکن در دره شهر و نیز از آقای رجبعلی اولاد دبیر آموزش و پرورش و سایر معمرین طایفه کرم علی اولاد ساکن در دره شهر و شهر ساوه همچنین از بالاوندهای ساکن در روستا شیر زلی شهرستان اسدآباد استان همدان و حاج علی میرزا بالاوندی و بالاوندهای اسدآباد ساکن در تهران از همی معمرین ایل بالاوند که نامشان در اینجا نیامده کمال سپاسگزاری را دارم.

هادی اسفندیاری - تابستان ۱۳۹۶ شمسی